SALLAI ELEMÉR

A SZOVJET HADSEREG A HORTHY-VEZÉRKAR TITKOS JELENTÉSEIBEN 1941–1943

SZIKRA

BUDAPEST 1955

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

ELŐSZÓ

A felszabadulás után tömegével kerültek elő a nemzetvesztő politikát folytató horthysta rendszer okmányai, amelyek ismételten bizonyították, hogyan csapták be a fasiszták a magyar népet.

Ebben a kis füzetben, a horthysta vezérkar néhány szigorúan titkos okmányának bemutatásával, ízelítőt adunk katonai vonatkozásban a horthysta rendszer igazi arculatáról. Adalékokat arról, hogy mi történt a kulisszák mögött a II. világháborúban a keleti hadműveleti területeken lezajlott eseményekkel kapcsolatban, mit írtak a titkos jelentésekben — és ugyanakkor, hogyan vezették tudatosan félre a magyar közvéleményt. Dokumentumok bizonyítják, hogyan akarták a fasiszta hazaárulók a néptömegek előtt védekezésként feltüntetni a Szovjetunió elleni galád támadást, hogyan vezették félre és vitték bele a történelem legvéresebb, igazságtalan háborújába a magyar népet.

A titkos jelentések leplezetlenül tárják elénk a fasiszta rendszer szadizmusát, a horthysta-honfiak gazságait a békés szovjet lakossággal szemben. Rávilágítanak arra is, milyen hidegvérrel mozgósították államapparátusukat a „Legfelsőbb Hadúr" irányításával és „szentesítésével" történelmünk legkegyetlenebb gaztettének végrehajtására, hogyan gyilkolták halomra német cinkosaikkal együtt a magyar katonákat.

E kis füzetben szereplő dokumentum-gyűjtemény csak csepp abból a tengernyi okmányból és tényből,

amely bizonyítja a Szovjetunió szívós békeakaratát, népeinek szilárd egységét, hazaszeretetét, az emberi haladás ügye iránt érzett lobogó lelkesedését, mélységes gyűlöletét a népjogok ellenségeivel szemben.

A Horthy-fasiszták sajátkezűleg aláírt titkos jelentéseikben fogcsikorgatva ismerik el a Szovjetunió, a Szovjet Hadsereg gigászi erejét, a szovjet hadvezetés és haditechnika fölényét, a szovjet katona és partizán számukra „hihetetlen" hősiességét.

E dokumentumok ma is intőjelül szolgálnak a háborús gyújtogató imperialista körök számára. Előremutatnak és figyelmeztetik a népek ellenségeit, minden agreszszort, hogy a haditapasztalatokban meggazdagodott, a modern haditechnikával jól felszerelt Szovjet Hadsereg — amelynek oldalán ma már Kína és a többi népi demokratikus országok hadseregei is ott állnak — még erősebb, legyőzhetetlenebb mint valaha volt.

A német fasiszta haderőnek a második világháború során aratott átmeneti sikerei — melyeknek Európa legtöbb állama áldozatul esett — megdöbbenéssel vegyes meglepetést váltottak ki világszerte.

A fasiszta hadsereg a történelemben is ismeretlen gyalázatos módszerekkel, hadüzenet nélkül, meglepően nagy erőkkel és a legkorszerűbb harceszközök tömegével tört áldozataira, és semmisítette meg azokat.

A hitleri Németország a nyugati imperialista kormányok bűnös politikája segítségével kifejlesztette hadigazdálkodását, és nagyerejű mozgósított haderejével folytatta agresszív imperialista politikáját, amelynek céljai között volt az is, hogy a Szovjetunió ellen törjön, visszaállítsa ott is a tőkésrendet és gyarmatává tegye.

A német haderő képességéről és erejéről fantasztikus elképzelések születtek, legyőzhetetlenségéről — tudatosan — legendákat költöttek. A reakció katonai teoretikusai az eseményekre különböző magyarázatokat kerestek. Voltak, akik a hadműveleti sikereket egy „fölényes politikai és katonai akarat csatatéri megnyilvánulásának" tekintették. Mások szerint a siker előfeltételei „az egymással összhangban alkalmazott politikai és katonai meglepetések" voltak.

A német sikerek előfeltételei, a burzsoá államok vezetőinek árulása, az ötödik hadoszlop eredményes felhasználása mellett valóban azok a politikai és katonai meglepetések voltak, amelyeket sorozatosan alkalmazott Európa országaival szemben.

Ismeretes, hogy a német fasiszta vezetés, a nyugati hatalmak hozzájárulásával, egymás után foglalta el a kapitalista Ausztriát, Csehszlovákiát és Lengyelországot, hogy minél kedvezőbb feltételeket teremtsen kelet felé, a Szovjetunió elleni későbbi hadműveleteihez.

A nyugat elleni támadás időpontja is meglepetés volt, mert Lengyelország hosszabb ideig tartó ellenállására számítottak. A villámgyors és kétségtelenül jól vezetett hadműveletek Dánia és Norvégia ellen, majd Belgium, Hollandia, Franciaország megtámadása is bizonyos fokig a meglepetés erejével hatottak. A nyugat-európai hódításokat Jugoszlávia megszállása követte.

A kapitalista államok elleni gyors katonai sikerek alapján készítették el Hitler stratégái hadműveleti terveiket a Szovjetunió ellen is. Németországnak a Szovjetunió elleni hadműveleti tervében — az úgynevezett „Barbarossa"-tervben — mint hadászatuk legeredményesebb eszközét, szintén a meglepetést vették kombinációba.

A Szovjetunió — szem előtt tartva a szocialista és kapitalista társadalom békés egymás mellett élésének lehetőségét — a béke fenntartásáért küzdött. De számított arra, hogy az imperializmus ökle, a fasizmus, előbb vagy utóbb rá fog támadni, s ezért megtette a szükséges előkészületeket az agresszor fogadására.

Amerika, Anglia és Franciaország burzsoá kormányai nem voltak hajlandók a Szovjetunió békés politikáját támogatni, mert jobban gyűlölték a Szovjetuniót, mint amennyire féltek a fasiszta tengelyhatalmaktól.

A szovjet állam vezetői ennek ellenére továbbra is szívós erőfeszítéseket tettek a béke védelmére, hogy megóvják az emberiséget a háború szenvedéseitől. Ezt a békére való törekvést titkos jelentéseikben még a Szovjetuniót állandóan agresszorként rágalmazó legvadabb ellenségei is kénytelenek voltak elismerni.

1941 április 20-án a Magyar Királyi Honvédvezérkar az „Orosz erők helyzete a magyar határral szemben" című, Horthy kabinetirodájához felterjesztett „szigorúan titkos" jelentésében a következőket közli:

„A szovjet kormány mindenképpen el akarja kerülni a Németországgal való összeütközést. Orosz támadó szándék tehát nem áll fenn.

Az összes orosz katonai intézkedéseket a nyugati határok mentén (Németország, Magyarország, Romániával szemben) ezért védőleges óvintézkedéseknek lehet tekinteni egy esetleges német támadás kivédéséhez.

Ha rövid időn belül a német-orosz politikai viszony tisztázást nem nyerne, akkor a feszültség fokozásával párhuzamosan további orosz katonai előkészületek megtételével számolni kell"[1*].

1941 április végén kelt jelentés szerint:

„A Szovjetuniónak Németországgal szemben agresszív tervei nincsenek"[2].

1941 május végén kelt jelentésben a következő olvasható:

„Az orosz katonai előkészületek a nyugati határok mentén védőleges jellegű óvintézkedéseknek tekinthetők. Orosz részről támadó szándék nem áll fenn. A német-orosz feszültség változatlanul fennáll, és ezért a német-orosz fegyveres konfliktus veszélye még nem szűnt meg...

A német-orosz viszony jelenleg válságos helyzetben van. Ennek végleges tisztázását Németország valószínűleg a legrövidebb időn belül szorgalmazni fogja. Ha a Szovjetunió a német részről felvetendő követeléseket nem volna hajlandó teljesíteni, akkor rövid időn belül német-orosz fegyveres konfliktusra is sor kerülhet"[3].

* A dokumentumok jegyzékét a kötet végén közöljük.

Alig egy héttel a német orvtámadás megindulása előtt az „Összefoglaló a német-orosz feszültségről és az orosz hadsereg felvonulásáról 1941 június 16-án" című „szigorúan titkos" vezérkari jelentésben pedig ezek a sorok állnak:

„A Közel-Kelet kérdéseinek fegyveres megoldásához, a Törökországon való német csapatátvonuláshoz a szovjet tisztázott szerepére van szükség.

A Közép-Kelet felé, ahol Anglia közvetve támadható, Szovjetoroszországon át vezet az út...

A német hadsereg a biztos és aránylag gyors siker reményében felléphet a Szovjetunió ellen, mert a szükséges erők rendelkezésére állnak, más arcvonalon komoly támadás veszélye nem fenyegeti, és számíthat Finnország, Magyarország és Románia támogatására, illetve közreműködésére.

Finn és román részről a katonai előkészületek a némettekkel karöltve folyamatban vannak.

Orosz seregtestek felzárkózása a magyar határnál nem állapítható meg.

A német-orosz háború kitörésének lehetősége fennáll. Mindkét részről katonai előkészületek folynak, melyek lényegében folyó évi június 20-a körül befejeződnek. Ezen időponttól ultimátumszerű német követelések átadásával lehet számolni.

Amennyiben fegyveres összeütközésre kerül sor, az valószínűleg a gabonatermés betakarítása előtt történik meg. Aratás Dél-Ukrajnában folyó évben július 10., Észak-Ukrajnában július 20-a táján kezdődik.

A Szovjetuniótól távol áll minden támadó szándék"[4]...

1941 június 22-én hajnalban a rabló, fasiszta Németország orvul rátört a békés szovjet népre.

A hadműveletek kezdeti időszakában a többéves haditapasztalatokkal rendelkező, a korszerű haditechnikával kitűnően felszerelt és a teljes mozgósítottság állapotában tartott német fasiszta haderő a keleti fronton jelentős területi sikereket ért el, de csak rendkívüli véráldozatok árán. A német haderőt azonban északon a finnek és dánok, délen a magyarok, románok és olaszok segítették csapataikkal, sőt még a spanyolok és szlovákok is szállítottak haderőket a keleti hadműveleti területekre.

A harcjelentések, amelyeket a nyilvánosság számára tettek közzé, hatalmas méretű győzelmekről számoltak be.

A Magyarság című lapban olvashatjuk:

1941 június 27.

„...a Szovjet Hadsereget már az első napokban mindenütt megverték, s ezzel a hadjárat sorsát is eldöntötték."

1941 augusztus 15.

„Csak egy kis türelem. A Szovjetunió sokszor akkora mint Lengyelország vagy Franciaország, de legázolása azért nem telik sokszor annyi időbe, mint a már elbukott két hatalom legyűrése, és ha már egyszer a Szovjetunió már a múlté lesz, Anglia sem fogja elkerülni sorsát, a totális megsemmisülést, amelyet valóban megérdemel."

1941 szeptember 11.

„...a bolseviki hadsereg megsemmisült."

1941 október 12.

„Ez a vég. Józan mérlegelés után a bolsevikiek már csak egy elhatározásra juthatnának: a fegyverletételre. A legközelebbi napok megadják majd a választ, vajon a szovjet belátja-e reménytelen helyzetét és inkább leteszi a fegyvert, vagy inkább elvakultságában odáig megy, hogy egy már nem létező haderővel Potyemkint játszva megkísérli a lehetetlent, és küzd az utolsó bolsevistáig.

Bármint essen is Sztálinék döntése, a tényeken már nem változtathat, a Szovjet mint Anglia leghatalmasabb segítőtársa megszűnt létezni."

1941 október 14.

„A katonai események a keleti harctéren döntő szakaszba jutottak. Most már arról van szó, hogy véglegesen kiküszöböljék a Szovjetuniót a katonai hatalmak köréből...

Anglia tehát ismét tévedett, és Churchill ismét nem tudja felbecsülni ellenfele erejét.

Anglia lényegében elárulta a Szovjetuniót, mint ahogyan elárulta többi szövetségeseit. A Times, a tőle megszokott cinizmussal, már ezeket írja: «Anglia nem bocsátkozhatik olyan kalandba, hogy megsegítse Szovjet-Oroszországot.»

Az áldozatok tehát változnak, de Anglia mindig ugyanaz marad."

A fasiszta propagandagépezet, a megtévesztő és uszító napisajtó, a rádió, a náci ügynökök hada a német haderő elsöprő erejű előnyomulásáról harsogott, és a Szovjetunió végleges leverésére már csak heteket jósolt.

Ugyanakkor a Magyar Királyi Honvédvezérkar főnöke a „Tapasztalatok a német keleti arcvonal Déli Seregcsoportjánál történt tartózkodás alkalmával" című, Horthy katonai irodájához felterjesztett „szigorúan titkos" jelentésének I/8. számú mellékletében a következők állnak:

„Az utóbbi évek háborúiban kétségtelen, hogy az oroszok ellen vívott harcokban érte a német hadvezetést a legkellemetlenebb meglepetés.

Mialatt mind Lengyelországban, mind Nyugaton, mind a Balkánon várakozásuk ellenére gyors és döntő sikereket arattak, tehát nehezebbre voltak elkészülve, mint ahogy a végrehajtás során bekövetkezett, addig itt az orosz harctéren egyik csalódás a másik után érte a német katonai vezetést.

Nem tudom van-e a világnak még egy hadserege, amely az ilyen hosszantartó, fáradalmakkal, nélkülözésekkel stb... teljes visszavonulási harc után még mindig oly kitartóan tudna harcolni, sőt lendületes ellenakciókat végrehajtani tudna, mint a bolseviki hadsereg"[5].

Horthy vezérkari főnöke akarva nem akarva helyesen értékelte a helyzetet, és különösen azt, hogy a világon valóban egyetlen hadsereg sem lett volna képes ilyen teljesítményre.

A Hitlerrel cimboráló Horthy-fasizmus fokozta az ország anyagi erőinek a rabló háborúra való felhasználását, és százezrével küldte a magyar nép fiait a biztos pusztulásba.

A fasiszta vezetőket, a politikai és katonai meglepetések „mestereit" katasztrofális meglepetések érték a Szovjetunió elleni hadműveletek során. Villámháborúra épített terveik eleve kudarcra voltak ítélve, mert politikai, erkölcsi és gazdasági szempontból olyan szilárd hatalommal álltak szemben, amilyent a történelem még nem ismert.

* *
*

A háború kimenetelére különböző tényezők hatnak:
az ideiglenesen ható tényezők és
az állandóan ható tényezők.

Az ideiglenesen ható tényezők, ahogyan azt Sztálin a második világháború során megállapította:

a) a váratlanság tényezője (meglepetés),

b) a népgazdaság átállítása háborús termelésre még békeidőben,

c) a fegyveres erők teljes mozgósítása, az ellenfelet megelőzve, végül

d) tapasztalat a hadviselésben.

Mindezek azonban — bár a 2. világháború alatt súlyos veszteségekkel jártak — a háború kimenetelét nem döntötték el, csak egyes hadműveletek, csaták kimenetelére hatottak.

A Szovjetunió elleni háború a fasiszta vezetés számításai ellenére tartós jelleget öltött.

„A háború sorsát most már nem olyan mellékes és múló körülmény fogja eldönteni, mint a váratlanság tényezője — mondotta Sztálin —, hanem állandóan ható tényezők: a hátország szilárdsága, a hadsereg szelleme, a hadosztályok száma és minősége, a hadsereg fegyverzete, a hadsereg parancsnoki karának szervező képessége"*.

A hátország szilárdsága

A háború sorsát legdöntőbben befolyásoló tényező a hadviselő felek hátországának szilárdsága, azok gazdasági, társadalmi rendje, erkölcsi állapota és az adott háború jellege.

A fasiszta vezetés arra számított, hogy a gyors előretörés, az élő és anyagi erők hatalmas méretű pusztulása — ami a kapitalista államokkal szemben eredményre is vezetett — meg fogja törni a szovjet nép ellenállását.

A szocialista társadalmi rend azonban biztosította azokat a gazdasági, politikai és ideológiai tényezőket, amelyek a szovjet hátország megdönthetetlen szilárdságát eredményezték.

* *Sztálin.* A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. Szikra 1949. 39—40. old.

Ismeretes, hogy a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja már a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme óta szívós és nagyarányú felvilágosító munkát fejtett ki a tömegek forradalmi ébersége kifejlesztése érdekében, hogy ne feledkezzenek meg a kapitalista környezet tényéből fakadó esetleges agresszióról.

Az ötéves tervek végrehajtása során a szovjet emberek alkotó munkája mélyreható forradalmi változást eredményezett az ország gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális életében. Gyökeresen megváltozott az ország arculata, a kisparaszti gazdaságok országából óriási méretű, nagyüzemű szocialista mezőgazdasággal rendelkező nagyipari ország fejlődött ki. A szovjet nép politikai egysége, erkölcsi ereje, a szovjet hazafiság — a társadalom gyorsiramú fejlődésének hatalmas mozgató erejévé vált. Az ipar és mezőgazdaság hatalmas méretű fejlődése biztosította a védelemhez szükséges összes anyagi eszközöket.

A lenini párt helyes politikája sikerrel fejlesztette ki a szovjet társadalom erkölcsi és politikai egységét. Olyan széttéphetetlen egységet teremtett a munkások, parasztok és értelmiség, a nagy és kis szovjet nemzetek között, amihez foghatót nem jegyzett még fel a történelem. A Bolsevik Párt mögé felsorakozott szovjet emberek felemelő egységben dolgoztak és harcoltak hazájuk és szabadságuk, a szovjet rendszer, az emberi haladás védelméért.

Kénytelen ezt elismerni az ellenfél is, de természetesen csak titkos jelentéseiben. Ezzel egyidejűleg azonban a napisajtóban még mindig a rövidesen várható végleges győzelem ígérgetésével, hamis hírveréssel és ostoba koholmányokkal csapták be a közvéleményt.

Amikor például Manstein német fasiszta tábornok katonái, harckocsijai és gépjárművei már jéggé fagyva állottak Moszkva alatt, ahol sikeresen bontakozott ki a

Szovjet Hadsereg 1941 november 6-án kezdődött ellen-támadása, a Magyarság című újság 1941 november 27-i számában ezt írták:

„A szovjet-orosz vereség következményeit a következőkben foglaljuk össze:

Katonailag megszűnt tényező lenni.

Németország és Olaszország szövetségeseivel együtt ilyenképpen Európában nem támadható meg... Ezzel megteremtették a tengelynek és szövetségeseinek Anglia feletti végső győzelme... utolsó döntő előfeltételét."

Az 1941 november 30-i számban pedig a következőket olvashatjuk:

„Tél-generális már leszerelt, mielőtt munkába kezdett volna.

Nincs megállás, egy pillanatra sincs a gigászi mérkőzésben. A téli hadjárat előreláthatólag igen rövid időn belül megpecsételi Leningrád és Moszkva sorsát."

Ugyanakkor 1941 november havában az „Összefoglaló helyzetkép a Szovjetunió katonai és politikai helyzetéről", a Horthy-vezérkar által készített „szigorúan titkos" jelentés az alábbiakat közli:

„A háború ötödik hónapjának kezdetén a bolseviki hatalom még nem rendült meg. A nehézségek ellenére a bolsevizmus bukásával számolni nem lehet, mert a kommunista világnézet oly mély gyökeret vert a Szovjetunió népei között, hogy azok még jobban összefognak, mint a régi Oroszországban.

A bolsevizmust mint politikai tényezőt csak akkor lehetne teljesen kiküszöbölni, ha a Vörös Hadsereg megsemmisítésén kívül a Szovjetunió egész területe katonai megszállás alá kerülne, és a szovjet kormány a birodalom elhagyására kényszerülne. Ezzel a lehetőséggel egyelőre számolni nem lehet.

A háború ötödik hónapjának kezdetén a szovjet kormány változatlanul kitart a háború folytatása mellett, és arra épít egyrészt, hogy a Vörös Hadsereg még mindig fel tudja tartóztatni a német hadsereget a további előnyomulásban...

A Szovjetunió belső összeomlására kevés kilátás van. Erre építeni nem lehet.

Ami a német hadműveleteket illeti, valószínűnek lehet venni, hogy azok a télen is folytatódni fognak.

A legközelebbi hadműveleti célok lehetnek:

1. Moszkva elfoglalása, vagy legalább teljes körülzárása és kiéheztetése a tél folyamán.
2. A Kaukázus elválasztása a Szovjetuniótól, a Don—Volga-vonal birtokba vétele által.

Fentiek alapján számolni kell tehát azzal, hogy a szovjet elleni háború ebben az évben nem fog befejeződni"[6].

Az „Összefoglaló helyzetkép a Szovjetunióról 1941 július 1-től 1941 december 31-ig terjedő időről" című „titkos" jelentésben pedig a következők állnak:

„A háború nem rendítette meg a Szovjetunió belpolitikai helyzetét, és kevés remény van arra, hogy egy belső megmozdulás véget tudna vetni a bolseviki uralomnak.

A háború hatodik hónapjának végén a szovjet kormány rendületlenül kitart a háború folytatása mellett.

A Szovjetunió új külpolitikai kapcsolatainak és az új szövetségesek részéről nyújtott anyagi segítségnek nagyobb gyakorlati jelentőséget nem lehet tulajdonítani. A külföldről érkező segítség a Vörös Hadsereg ellenálló képességét belátható időn belül nem emelheti.

A szovjet, angol, amerikai együttműködés nem nyugszik reális alapokon. A szerződő felek egymással bizalmatlanok. Az angolszászok a szovjetet a végletekig ki akarják használni minden komoly ellenszolgáltatás nélkül...

Összefoglalólag meg kell jegyeznünk, hogy bár igen nagymértékű veszteségek érték a Szovjetunió hadiiparát,

mégis az ország nyersanyagkészletére támaszkodó és a világon talán legönellátóbb szovjet ipar a hadsereg szükségleteinek szükségszerű ellátására papírforma szerint ma is képes.

Az általunk ismert és számításainknál felhasznált adatok a gyárak teljesítőképességeit jelentik, de nem tudhatjuk bizonyosan, hogy a teljesítőképesség kiaknázását a termelésnél még békében is előforduló egyéb zavaró körülmények mennyire teszik lehetővé...

Ellensúlyozza azonban a fentieket az, hogy Szovjet-oroszország részben még ma is számunkra fel nem derített terület, amely a háború alatt néha meglepő újdonságokkal szolgált az anyagi felkészülés terén, és nem tudhatjuk, hogy az utolsó évben nem történtek-e általunk még nem ismert teljesítménynövelések, esetleg új gyárüzemek létesítésével is"[7]...

A hadsereg szelleme

A háborúkban mindenkor nagy szerepet játszottak az erkölcsi tényezők. A korszerű háborúban, a gépesített háború korszakában még nagyobb az erkölcsi tényezők jelentősége. Az igazságos háborút viselő hadsereg erkölcsi ereje hatalmas mértékben bontakozhat ki, ami lehetővé teszi csapatai harci értékének állandó fokozását.

A szovjet hadtudomány igen nagy jelentőséget tulajdonított az állandóan ható tényezők között az erkölcsi tényezőknek.

Az uralkodó párt politikája, a tömegek öntudata, a kultúra színvonala és a háború célja, mindez együttesen jelenti, alakítja ki az adott állam népének erkölcsi erejét.

A hadsereg szellemét is elsősorban az állam társadalmi rendszere, politikája és ideológiája alakítja ki.

A Bolsevik Párt tanításai — a háború súlyos megpróbáltatásai közepette — acélozták a Szovjet Hadsereget olyan gigászi erővé, amely pozdorjává zúzta a történelem legfélelmetesebb erejű, rabló hadseregét.

A szovjet katona magasabbrendű erkölcsi erejét és kiváló harcképzettségét az ellenség is kénytelen elismerni, de természetesen ezt is csak titkos jelentéseiben teszi. Például, amikor a napisajtóban az alábbiakat jelenti: „Heves válság figyelhető meg a szovjet kötelékek belső magatartásában... fejveszetten, gyáván menekülnek... Elképzelhetetlen káosz szakadt a Szovjet Hadseregre..." — Ugyanakkor „szigorúan titkosan", a vezetés számára készített „Összefoglaló helyzetjelentés a Szovjetunióról" a következőket állapítja meg:

„A szovjet csapatok bátran harcoltak, és sok helyütt tanújelét adták a hősiességnek, különösen a háború kezdetén, de annak későbbi folyamán is...

Kiemelendők a nemzetiségi csapatok közül a kirgiz, mongol, tatár, kaukázusi és szibériai lövész alakulatok"[8].

Német vezérőrnagy I. számú helyzetjelentésében olvasható:

„Különösen váratlan az orosz csapatok rendkívüli szívóssága, mind a támadásban, mind a védelemben!...

Fogoly aránylag kevés van, mert az oroszok a végsőkig harcolnak. Jellemzésül szolgáljon, hogy például még üzemképtelenné vált harckocsit is védenek"[9].

A „Haditapasztalatok felterjesztése a Magyar Királyi Honvédvezérkar főnökének" című, vitéz Major Jenő vezérőrnagy által 1942-ben írt összefoglaló jelentésből idézzük a következő sorokat:

„*Az orosz katona általános jellemzése:*

Egyenként is vakmerő, kitartóan harcol, kétségbeesetten védekezik. A terep kihasználásában igen ügyes, fegyvereit jól kezeli. Nem adja meg magát. Kötelékben, kisebb csoportokban is kitart, elszigetelten is előretör...

Foglyul ejtetteket jól át kell kutatni, mert rejtegethetnek pisztolyt vagy kézigránátot. Egyes emberek — le-

fegyverzésük előtt — egyes emberrel még birokra is keltek. Nem kell sokat civódni az ilyenekkel, hanem le kell lőni...

Az orosz csapatok rámenő, támadó és kitartóan védekező szelleme elsősorban a mértéktelen propagandának a következménye.

A propaganda elhiteti velük, hogy visszavonulásaik csak tőrbecsalást céloznak, a végső győzelem az övéké lesz"[10].

A „mértéktelen propaganda" mélységes igazát a dicső Szovjet Hadsereg történelmi jelentőségű győzelme már beigazolta.

Schaper F. német fasiszta katonai teoretikus a Vierteljahreshefte für Pioniere című lap 1941. 3. számában a „Sturmpioniere durchbrechen die Verteidigungszone von Sokal" (Rohamutászok áttörik a szokali védelmi övezetet) című cikkében többek között a következőket írta:

„Rábukkantunk az első ellenségre. Egy géppuska kezelője fanatikus elhatározással feküdt fegyverénél és mellette társa páncéltörő ágyúnál. Dacára tüzünknek, kézigránátainknak, a robbanásoknak, a lángszórónak és összes többi eszközeinknek, amelyek egy rohamcsapat rendelkezésére állanak, kitartottak.

Fészek, fészek után csak ilyen nehézségek között foglalható el.

A szokali halálvonal, ez az erődítési csoport, amelyet az ellenség a legújabb tapasztalatok alapján épített ki, az előrejutást majdnem teljesen megakadályozta. Technikailag tökéletesen átgondolva, oly szorosan telepítették a szakemberek az erődelemeket, hogy a támadóknak valóságos záróövet képeztek...

Rohamutászaink rejtvény előtt állottak. Mindenütt felzárkózva, a közbeeső akadályokat elhárítva, a bunkereket megadásra érettté téve hiába volt felszólításunk az ellenállás feladására...

Miután összes harceszközeinket ismételten hiába alkalmaztuk, a legutolsó eszközhöz kellett nyúlni. [A második világháború során a Szovjet Távirati Iroda többször jelentette, hogy a német fasiszták mérges gázt is alkalmaztak a keleti hadműveleti területen. — *S. E.*]

Ezzel az utolsó eszközzel szemben valóban senki sem tud ellenállni. A bunkerek belsejéből rövid idővel később gyenge nyöszörgés volt hallható. Az elvtárs urak azonban még mindig nem gondoltak a bunkerek elhagyására. Néhány perccel később egy a lőporgázoktól félig ájult és teljesen kimerült embert húztunk ki a mélyből, aki jobbkezében még mindig görcsösen tartotta a pisztolyt.

Soha előzőleg nem láttunk elkeseredettebb vonásokat és magatartást emberen, mint itt. És mégis, alighogy a friss levegőn magához tért, sajnálkozni kezdett, hogy nem tudott közülünk többet megsemmisíteni. Fanatikus és bolsevista volt tetőtől talpig"[11]...

A Magyar Királyi Honvédvezérkar főnökének 4. osztálya értékelésében ez áll:

„A szovjet katona elszántan és makacsul harcol. A ravaszságra és leleményességre nevelt és jólképzett ellenség észrevétlenül mozog, kitűnően rejtőzik, éppen ezért nehéz felderíteni. Elismerten jó közelharcos. Az utolsó pillanatig használja lőfegyvereit. A tüzelőállásban agyonütteti vagy agyonlöveti magát, de azt nem hagyja el. Roham idején pedig futás közben is használja lőfegyverét...

A háború eddigi tapasztalatai szerint szövetségeseink számottevő veszteségeket szenvedtek az ellenség gyalogsági tűzfegyvereinek hatása következtében. Az eredményeket az orosz azzal érte el, hogy minden egyes embere az utolsó pillanatig tüzel a támadó vagy felette elrepülő repülőkre"[12]...

1942 november végén, amikor már küszöbön állt a német csapatok összeomlása Sztálingrádnál, az Új Magyar-

2* – 13/7 S

ság, Esti Újság, Új Nemzedék, a Magyarság, de általában a többi napilapokban is ilyen közlemények láttak napvilágot:

1942 november 27-én:

„Az új német fegyverek siettetik a háború befejezését. Csökkent a szovjet támadások ereje."

1942 november 29-én:

„Egyetlen frontszakaszon sem ért el eredményt a rendkívüli heves szovjet offenzíva."

1942 december 2-án:

„Rendkívüli német sikerek a keleti arcvonal valamenynyi szakaszán."

És amikor a válogatott német 6. hadsereg Sztálingrádnál megsemmisült, a vereséggel kapcsolatosan a Magyarság 1943 február 5-i számában a következőket jelentette ki:

„Általában mindenki a végső győzelem zálogának tartja a 6. német hadsereg tábornokainak, tisztjeinek, altisztjeinek és legénységének áldozatát."

A fasiszta lap megállapításához ma már kommentárt sem kell fűznünk.

A sztálingrádi kudarc után a német katonai körök egy része már óvatosabb, „hidegebb" következtetéseket vont le a keleti hadszíntér eseményeiből, de természetesen csak a katonai körök számára.

A. Wittich német fasiszta katonai teoretikusnak a Militärwissenschaftliche Mitteilungen című német katonai szaklapban 1943 júniusában megjelent „Über Geist, Machtziele und Kriegführung des Bolschewismus" (A bolsevizmus szelleméről, hatalmi céljairól és hadvezetéséről) című cikkében már a következő, a hitleri vezetés számára — de a mai agresszorok számára is — komoly meggondolásokra késztető, kényszerű megállapítások vannak:

„A bolseviki alaptételeknek a lakosság, de különösen a fiatalság és munkásság által történő feltétlen elfogadása elismerésre méltó haladást mutatott fel...

Nem vitatható el, hogy az orosz népi jellem két évtizeden belül lényegesen megváltozott. A modern technika vívmányai iránt kevéssé rajongó orosz muzsik 1914-ből a múlté. A Vörös Hadsereg egészen más képet mutat. A mai orosz harcos, legyen az frontkatona vagy partizán, veszedelmesebb és elkeseredettebb ellenség, mint az első világháború orosz katonája. És ez a tényállás, az orosz szfinksz nemcsak ellenfeleinek, hanem szövetségeseinek is nagy meglepetést okozott...

A szovjet katona mai típusa a bolseviki eszmétől teljesen áthatott, a védelemben szívós és ügyes, a támadásban pedig áldozatkész...

A második világháború első momentumában a német támadás meglepte az oroszokat. A gyors győzelem és a rövid háború lehetősége szertefoszlott"[13].

Amíg az igazságos háborúkat folytató forradalmi népi hadseregek erkölcsi magasabbrendűsége csapatainak harci értékét állandóan növeli, addig a rablás és hódítás ideológiájával fertőzött burzsoá hadseregek harci értéke a háború folyamán, annak ilyen vagy olyan alakulása mellett is, feltétlenül süllyedő irányzatot vesz fel. Ezért Hitler vezérkara éppúgy, mint Horthy parancsnoki kara — és mint bármilyen más imperialista katonai vezetés — nem számolhatott olyan értelemben az erkölcsi tényezőkkel, mint a szovjet hadművészet.

Jellemzően mutatják ezt a tényt a keleti hadműveleti területen szétvert fasiszta magyar csapatokkal kapcsolatos titkos naplóbejegyzések és jelentések is.

megerősítve egy zászlóaljjal, foglalja el a szigeti hídfőállást.
A csoport parancsnoka azonban idegösszeomlással megbetegedett. Az utána rangban következő törzstiszt szintén beteget jelentett.
A másik zászlóalj parancsnoka nem vállalta a feladat végrehajtását, mert a csoport annyira fáradt és kimerült, hogy támadásra képtelen"[19].

1941 szeptember 6-án a 2.522. számú gyorshadtest parancsnoki jelentésében olvasható:

„A sziget kiürítését az ellenség betörése és túlerejű támadása következtében, valamint a csapatok teljes kimerültsége miatt a 2. gépkocsi-dandár parancsnoka, Benda ezredes rendelte el. A szigeten akkor nem volt künn, ott csak ideiglenes harcálláspontja volt. Nevezett ezen az éjszakán idegösszeroppanással a tomakovkai 18-as tábori kórházba szállíttatott"[20]...

Az 1941 szeptember 17-i bejegyzés szerint:

„23 óra 10-kor a hadtest vezérkari főnöke a dandár vezérkari főnökével az alábbi távbeszélgetést folytatta:
A hadtest vezérkari főnöke felindult hangon kérdezi: «Mi van nálatok?»
A dandár vezérkari főnöke kérdezi, hogy: «Mi az, hogy mi van a dandárnál?»
A hadtest vezérkari főnöke felindult hangon folytatja: «Mi történt a hídnál?»
A dandár vezérkari főnöke: «Az oroszok betörtek, az 1. gépkocsi-dandár parancsnoka a 14. kerékpáros zászlóaljat tolta előre, s azok visszafutottak. Már jelentettem a 14. kerékpáros zászlóalj harcértékét, és azt, hogy itt a súlyon [a támadás fő irányában — *S. E.]* alkalmazni nem tanácsos.»
A hadtest vezérkari főnöke kijelentette, hogy: «A 14. kerékpáros zászlóaljat legfeljebb megfertőzte a 4. és 5. gépkocsi zászlóalj pánikhangulata»[21]...

Rakovszky György vezérőrnagy a honvédvezérkarhoz 1941 végén felterjesztett „Összefoglaló kiértékelésében" a 8. honvéd-dandárral kapcsolatosan jelenti:

„A csapat alatta marad a várakozásnak. A pánikra való hajlam megdöbbentő...
Ennek oka elsősorban az, hogy a csapat zöme a földművesosztály zselléreiből, cselédeiből és törpebirtokosaiból adódik.
Ez az egész réteg, jelenlegi társadalmi helyzete, nevelése, vagyoni viszonyai és testi kondíciója folytán nem alkalmas arra, hogy egy lendületes, támadó szellemű hadsereg magját képezze.
A bevonult tartalékosok zöme és a tartalékos tisztikar nagy része nem volt áthatva attól a tudattól, hogy Szovjet-Oroszország szomszédsága offenzív veszélyt jelent az országra. Így hiányzott a lelkekből az a rugó, amely a csapatot ereje teljes megfeszítésére készteti.
Ezenkívül voltak kiképzési, felszerelési és anyagi hiányosságok, de ezeken könnyen lehetne segíteni, és a fentiekkel szemben elenyészően csekélyek"[22]...

Valóban! „A bevonult tartalékosok zöme és a tartalékos tisztikar nagy része nem volt áthatva attól a tudattól, hogy Szovjet-Oroszország szomszédsága offenzív veszélyt jelent az országra." Ezek mellett azonban voltak természetesen olyanok is, akik a passzív ellenálláson túlmenően kifejezést is adtak érzelmeiknek, ami persze nemcsak polgári, hanem katonai téren is súlyos felelősségre vonással járt.

A katonai téren alkalmazott felelősségre vonást példázza a Magyar Királyi Honvédvezérkar főnökének 1942 december 4-én kiadott tisztiparancsa:

„Papp Sándor ny. áll. százados (1892 Miskolc, Antalik Mária) ellen folyamatba tett bűnvádi újrafelvételi eljárás során a főtiszti büntető tanács a következő határozatot hozta:

Papp Sándor ny. áll. százados a tisztiállás becsületét azáltal sértette meg, hogy: A Szovjetunió beállapotait kiválóaknak tartotta és tartja...
A magyarországi állapotokat lekicsinyelte. A magyar II. tanácsköztársaság bekövetkezését kívánja...
Beismeri, miszerint végleg bolsevista lett.
Ezen határozatot tudomásul vettem, minek következtében nevezett tiszti rendfokozatát elvesztette.
A honvédvezérkar főnöke helyett:

vitéz Bajnóczy
vezérezredes s. k."[23].

A Magyar Királyi Honvédvezérkar 1. osztálya a következő megállapításokat teszi:

„Erkölcsi szempontból különösen az otthonmaradottak helyzete okozott gondot. A legénység legnagyobb részének hozzátartozói csak a kapott segélyből tengődtek. Ez pedig a fokozatos drágulások miatt kevés volt a megélhetésre... A hazulról érkezett levelek tele voltak panasszal...
A századok tartalékos legénységének egyharmada a 40. életévet meghaladott, többgyermekes, kis jövedelmű emberekből állt, akiknek elkedvetlenedése és folytonos aggódása otthonmaradottaikért, azok meg nem felelő anyagi ellátásáért — érezhetően kártékonyan hatott a többi legénység szellemére és lendületes munkájára...
Pusztító erkölcsi hatással járt, a sötétben dolgozók kezébe veszedelmesen lázító fegyvert ad az a körülmény, hogy a visszamaradottakról nem az egyenlő elbánás elve alapján történt gondoskodás...
A honvédségnél a legénység [tisztesek — *S. E.]* zsoldkimérete ma is annak az igen alacsony életszínvonalnak megfelelő fillérekben van megállapítva, melyben a munkások, napszámosok és a többi alacsony jövedelmű kategóriák"[24].

Még a voronyezsi összeomlás előtt, 1942 október

12-én Jány Gusztáv horthysta vezérezredes, a 2. magyar hadsereg volt parancsnoka ezt jelentette:

„A csapatok megingásakor, hogy hiányzott a kellő erély, arra csak kiadott parancsaimat kell elolvasni... Ez később megváltozott, s ahol kellett bizony pisztollyal a kézben állították meg az ok nélküli menekülőket, és volt zászlóalj parancsnok, aki géppuskákat állított fel küzdői mögött...
A magas növényzetben későn vették a parancsnokok észre, hogy csapataik eltűntek, csak később gyülekeztethették őket hátul, sajnos sokszor puska és szerelvény nélkül...
De csökkentette a harcos kedvet az is, hogy a század lefogyott 100, majd 60 főre. Pótlás nem jött, így mindenkiben az az érzés lett urrá, hogy ő a kitaszított, s előbb-utóbb az ő neve is szerepel a veszteséglistán"[25]...

Az 1942. évben iktatott vezérkari titkos jelentésben:

„A keleti megszálló csoport parancsnoka jelentése szerint a 102. és 108. számú könnyű hadosztályoknál a véres veszteségek, megbetegedések, fagyások és menetveszteségek folytán az állományok annyira lecsökkentek, hogy jelenleg a puskás századok ütközet állománya átlagban 30 fő"[26]...

A magyar fasiszta vezetés továbbra is titkolta a súlyos harctéri helyzetet, és a frontról érkezett híreket meghamisította. Ezt a célt szolgálta az 1942 októberében kiadott „szigorúan bizalmas" intézkedése is:

„A helyzetjelentések bizalmas kezelésére a figyelmet újból felhívom, miután azok adatai a sajtóhíreken túlmenőleg a háborús események tényleges állását tüntetik fel. Célszerű lesz azokat hetenként megsemmisíteni. Semmi esetre sem lehetnek újsághírek, híresztelések kútforrásai.

A Magyar Királyi Honvédvezérkar főnöke
rendeletéből:
vitéz Vörös vezérőrnagy"[27].

A voronyezsi katasztrófa után a tragédiát győzelemként igyekeztek feltüntetni. Jellemző példa erre, hogy amikor Rabács ezredes „Az alakulat fegyvertényének összefoglalása" című jelentésében 1943 január 17-ről a következőket írja:

„1943 január 17-re virradó éjjel csendesen telt el, az ellenség nem mutatkozott. Körülbelül 9 órakor a község nyugati felében elhelyezett alakulatok közt először, majd később másodszor is vakrémület tört ki, melyet az orosz bombatámadás még tetőzött. A megvadult tömegek vágtában menekültek ki a községből, és még a fegyver használata sem sokat használt"[28]...

Ugyanazon a napon a 38. hadijelentéssel kapcsolatban [a voronyezsi hadműveletekről — *S. E.*] a napilapokban ilyen és ehhez hasonló megállapítások láttak napvilágot:

„A jelentés első ízben foglalkozik olyan hadieseményekkel, amelyek nagymértékben megnövelték a magyar honvédség hírnevét. Büszkék vagyunk honvédeink legjobb teljesítményeire. Példás és dicső cselekedet volt az, méltó az ezeréves honvédhez." (Magyarság, 1943 január 17.)

Amíg a keleti hadműveleti területen lezajlott eseményekre büszke „honfiak" itthon fejtették ki nemzetvesztő tevékenységüket, addig az idegösszeomlás határán álló Horthy-janicsárok a német fasisztákkal együtt — pusztítva és pusztulásnak kitéve a magyar katonákat — pánikszerűen menekültek a Szovjet Hadsereg csapásai elől.

Rabács ezredes jelentésében ezzel kapcsolatosan a következők állnak:

„Január 27-re virradó éjjel rendelte el a 3. hadtestparancsnokság a tervszerű visszavonulással kapcsolatban

a Szmigyeszjatszkoje, kocsetovkai vonal kiürítését és a Sztaro-Nikolszkoje, Dmitrjasevka-vonal megszállását.

Az érintett csapatok hajnalra vissza is vonultak, az oroszok D-i irányból nem üldöztek. Ellenben déltájban, délnyugati irányból a Sztaro-Nikolszkoje nyugati részén rajtaütöttek. Erre ott a berendezéssel elfoglalt csapatok közt vakrémület tört ki, és ezek zömükkel Hohol, kisrészükkel Szinyije Lipjagi irányban megkezdték a visszavonulást.

Január 29-én ért a csoport Vjasznovatovszkán, Novaja-Olsankán, Krutaján át Olimba. Itt a visszavonuló oszlopot német tisztek feltartóztatták, és közölték, hogy az oroszok Kasztornojétól déli irányban, valamint Gortszhetsznojétól északi irányban előnyomulva az Olim-patak völgyének nyugati oldalát megszállták, és ezzel a gyűrű bezáródott. Parancsuk van, hogy a magyar csapatokat megállítsák, és azokkal az utat üríttessék ki a nyugati irányban előrehaladó és a gyűrűt nyugati irányban áttörni készülő német csapatok számára.

A csoport parancsnoka Olimban a csoport leszakadozott részeit összegyűjtötte, és a községben működő német hadosztály-parancsnoksággal az összeköttetést felvette. Megállapodás történt, hogy a német csapatok áttörése után a magyar csapatok rendezett kötelékei a németek után elindulhatnak.

A még rendezhető csapatok újra megszerveztettek, és vártuk a német művelet eredményeit. A 3. hadtestparancsnokság — mint később kiderült — szintén fel volt tartóztatva Krutaja-Gorán. Intézkedésben és kezdeményezésben azonban úgy látszik akadályozva volt.

Továbbmenetre azonban csak január 31-én került a sor, mert a német csapatok nyugati irányú áttörési kísérlete a megerősödött orosz ellenállás miatt nem sikerült, és így a német hadosztályok nyugati és északi biztosítás mellett dél felé fordultak, hogy Gortszhetsznojénál áttörve Sztarij-oszkol irányába vonuljanak el.

A német csapatok el is vonultak, és bár magyar összekötő tiszt is volt náluk, erről a magyar csapatokat nem

értesítették, és így, dacára a biztosításnak, az oroszok Olimon keleti irányból rajtaütöttek. Az ittlévő magyar vonatok és csapatok között vakrémület tört ki, amely aztán a csapatot is felbomlasztotta és elsodorta.

Február 4-én értesültünk, hogy a 3. hadtest-parancsnokságot az oroszok fogságba ejtették. Ugyanezen napon derült ki az is, hogy az ellenség a tyimi utat is lezárta. A menetet ismét be kellett szüntetni, mert ezirányban az áttörés nem sikerült. Ezért, valamint mert a magyar csapatok a német csapatok és német parancsnokságok állandó molesztálásának [Rabács ezredes úr a molesztálás enyhe jelzőjével illette azokat a vérengzéseket, amelyeket német cinkosai alkalmaztak a magyar legénységgel szemben. Több tízezerre rúg az olyan áldozatok száma, akiket menekülés közben gyilkoltak halomra a német és magyar fasiszták — *S. E.*] voltak kitéve, a csoport parancsnoka úgy határozott, hogy a legkisebb ellenállást ígérő délkeleti irányban kísérli meg csoportjának kivágását"[29]...

Jány Gusztáv vezérezredes úr jelentéseiből és intézkedéseiből is az derül ki, hogy más véleménye volt a voronyezsi harcokban részt vett egységeinek tevékenységéről, mint amit arról a fasiszta propaganda harsogott. A rabló imperializmus szolgálatába állított, vágóhídra hurcolt magyar csapatok helyzetére, erkölcsi állapotára, harcértékére, a fasiszta parancsnokok vezetési módszerére, katonáikhoz való viszonyára — és arra is, hogy a magyar katonák döntő többsége nem akart harcolni a ránézve idegen és aljas érdekekért folyó háborúban — világít rá a voronyezsi frontszakaszon végrehajtott szovjet ellentámadást követő néhány nap után kiadott „Hadseregparancs", amelyet Jány írt alá:

„1. A 2. magyar hadsereg elvesztette becsületét... Állásainkból ellenséges túlerő kivethet még akkor is, ha a csapat kötelességét megtette. Ez nem szégyen. Ez szerencsétlenség. De becstelenség az a lélkeveszített, fejnélküli, gyáva menekülés, mit látnom kellett, miért most a szövetséges német hadsereg és az otthon mélységesen megvet bennünket. Ehhez minden oka meg is van.

2. Vegye tudomásul mindenki, hogy innen sem betegség, sem sebesülés, sem fagyással el nem engedek senkit... Ott marad mindenki, míg meg nem gyógyul vagy el nem pusztul...

3. A rendet és vasfegyelmet a legkeményebb kézzel, ha kell a helyszínen való felkoncolással, de helyre kell állítani...

Aki parancsomnak nem engedelmeskedik, az nem érdemli meg, hogy nyomorult életét tovább tengesse...

Első a katonai külső. Nem tűrök mindenféle ronggyal körülcsavart lábbelit, polgári köntöst, lehetetlen föveget, melyen nincs rózsa és rendfokozati jelvény. Kivétel az előírt irhamellény vagy ujjas bekecs. Tiszteknek megengedem, hogy irhabundát hordhassanak.

Második a katonai fellépés. A legfeszesebb magatartást még a fagyott embertől is megkövetelem. Minden feljebbvaló az őt megillető tiszteletadást követelje meg és erőszakolja ki. Minden eszközt megengedek addig, amíg tökéletes rend nem lesz. Ellenszegülést haladéktalanul meg kell torolni...

Minden állomásparancsnok a legkeményebb emberekből állítson össze mielőbb egy-egy tábori csendőr-osztagot, akiket karszalaggal, rajta «csendőr» felírással és igazolvánnyal kell ellátni. Ezek feladata a feltétlen rend és a parancsok teljesítésének *kierőszakolása.*

Minden állomás főőrséget és belső szállásőrséget állítson fel. Feladatuk a kijáratoknak nyugati irányba való lezárása. Senkit tovább nem engedhet. Ki az «állj» parancsot nem teljesíti, felkoncolja...

Az utolsó napok alatt látottak azt mutatták, hogy... az úgynevezett csapatlegénység szétszóródott állati színvonalra süllyedt csürhe benyomását keltette...

Törzsszállás, 1943 január 24.

vitéz Jány Gusztáv vezérezredes s. k."[30].

Nem sokkal később „Összefoglaló" — a kormányzó

katonai irodájához küldött — „szigorúan bizalmas" jelentésében, már a kudarc okait keresve, a következőket írja:

„Ha az okokat keresem, melyek kihatással voltak arra, hogy mégsem tudtuk győzelemmel befejezni ezt a hadműveleti időszakot, akkor ezeket az okokat I. lelki, II. kiképzési, III. fegyverzeti és felszerelési hiányok, IV. ellátási, V. vezetési vonalon találom meg.

I. lelki okok

Az oroszok elleni háborúra nem volt a lélek felkészülve... Ügyes fogás volt orosz részről a 48-as honvédzászlók visszaadása, ami a hangulatot melléjük és nem ellenük irányította...

A hazulról jövő hírek ólomlábon jártak, és őrölték az idegeket. A hangulatot rontotta, hogy miért maradt Nagy Péter otthon és gazdagodik, mikor neki, Kis Pálnak, az üzlete megy tönkre.

A felváltásoknál ezek a jelenségek még inkább kiéleződtek. A felváltás után visszamaradókban a „miért én" még élesebben kiütközött, a felváltottak, mikor harcba sodródtak, abban még félszívvel sem vettek részt...

Kultúrfölénnyel senki sem szerzett országot és nem tartotta azt meg. Csak kemény ökölbe szorult hatásos fegyver és verekedő szellem...

Propagandával legalább most kell a lelkeket a háborúra átállítani"[31].

A keleti hadműveleti területekre irányított magyar egységek döntő többsége nem szívesen vett részt a Szovjetunió elleni háborúban, mert soha nem érezte azt a saját háborújának. A szovjet katona tudta, hogy hazáját, szabadságát, az emberi haladás ügyét védi a frontokon, és otthonmaradt családja a szovjet állam védelme alatt biztonságban él. A magyar katona viszont csak azt tudta, hogy ő „hitvány", megvetett „csőcselék" módjára pusztulásra van ítélve, családja pedig nyomorog, miközben a jegyzővel cimboráló kulákok otthon dőzsölnek és gazdagodnak.

A német és magyar hátországokban és a frontokon propagandával, terrorral, új „kiképzési módszerekkel" és a csendőrök ezreivel igyekeztek a „lelkeket a háborúra átállítani".

1943 január 26-án a magyar hadsereg parancsnoksága a csapatok erkölcsi színvonalának emelésére és harcértékének erősítésére, a szovjet csapatok csapásai elől pánikszerűen menekülő „nyomorult életűek" „lelkének a háborúra való átállítása" érdekében, ilyen és ehhez hasonló tartalmú röplapokat terjesztett: „Segíts magadon, az Isten is megsegít!... A hitvány esküszegő ellensége a fegyelmezett honvédségnek, tehát el kell pusztítani... Köteles vagy fáradtan is, betegen is megtartani a katonás fegyelmet, és teljesíteni a parancsot. Csakis így segít az Isten, és csakis fegyelmezett honvédeken tud és akar segíteni!"[32]. [A fegyelmezett honvédek megsegítésére azonban az égiek erőfeszítései is kevésnek bizonyultak... — *S. E.*]

1943 március 7-én vitéz Szombathelyi Ferenc vezérezredes, a Magyar Királyi Honvédvezérkar főnöke „Irányelvek az alsó vezetés számára" című utasításában többek között az alábbiakat írta: „Az oroszországi harcokban a nyári támadást és a hónapokig tartó őszi védelmet téli csata és visszavonulás követte. A visszavonulás harcászati cselekmény. Nem szégyen... Arra ügyeljünk, nehogy pánikká fajuljon... Ha kell, a legkíméletlenebb eszközöktől, a felkoncolástól se riadjanak vissza"[33].

A féktelen terror, fasiszta kiképzési módok, felkoncolás, kikötés, gúzsbakötés és tömeges agyonlövetés mellett, természetesen, az ostoba lelki maszlag sem hatott megfelelő mértékben a szerencsétlen, ágyútölteléknek szánt magyar katonákra.

Amíg tehát a szovjet hadműveletekről szóló titkos horthysta jelentések és intézkedések úgyszólván egybehangzó megállapításai — akaratukon kívül is — a Szovjet Hadsereg magasabbrendű erkölcsi színvonalát és egyre növekvő harci értékét bizonyítják, ugyanakkor beismerik, hogy a fasiszta csapatok erkölcsi színvonala alacsony és harcértéke egyre süllyed.

A hadsereg fegyverzete

A haditechnikának különösen nagy a jelentősége a gépesített háború korszakában. A szovjet hadtudomány teljes mértékben elismeri a fegyverzet nagy szerepét a győzelem kivívásában, viszont ugyanakkor szem előtt tartja azt a marxista tételt is, hogy a győzelmet *az emberek* harcolják ki és nem a fegyverek, mert a technikát csak az ember tudja „működésbe hozni".

A szovjet ipar grandiózus fejlődése olyan fegyverzetet tudott biztosítani a Szovjet Hadsereg számára, amely minőségi szempontból is felülmúlta a kapitalista államok közül ebben az időben kétségtelenül legfejlettebb német haditechnikát, és a haditermelésre való átállás után bizonyos idő múlva mennyiségileg is felülmúlta az előbbit.

A stratégiai szempontból fontos fűtő- és nyersanyagbázisok feltárása és kitermelése biztosította az ipar zavartalan és folyamatos működését. A tudományos kutató intézetek széles hálózata a Szovjet Hadsereg fejlődésének beláthatatlan távlatait tudta biztosítani. Az óriási méretű ipari kapacitás elsőrangúan felszerelt hadműveleti kötelékek és magasabb gépesített egységek megszervezését tette lehetővé.

Már a háború első szakaszában megmutatkozott a szovjet nagyipar fölénye. Rövid idő alatt át tudta állítani iparát haditermelésre, és már a tizedik hónapban túlhaladta a háború előtti termelésének összértékét.

A Don vidék és a Kaukázus egy részének elfoglalása idején a fasiszta sajtó azt propagálta, hogy a szovjet ipar úgyszólván teljes egészében a kezébe került. Ezzel szemben ismeretes, hogy a szovjet ipar termelése évről évre emelkedett, és a Szovjet Hadsereg szükségleteinek megfelelő mennyiségben és minőségben tudta gyártani a legkorszerűbb tűzfegyvereket, harckocsikat, repülőgépeket stb. A haditechnika olyan speciális eszközeit hozta létre, amelyekkel szintén kellemetlen meglepetéseket szerzett az ellenségnek.

A Magyar Királyi Honvéd Haditechnikai Intézet 1942 április 30-án ezt jelentette:

„A magyar és orosz gyalogsági fegyverzetet összehasonlítva minőség tekintetében egyenlőek. Az oroszok viszont nyomasztó fölénnyel rendelkeztek meredek röppályájú fegyverekkel, géppisztollyal és páncéltörő fegyverekkel"[34]...

A Magyar Királyi Honvéd Légierők parancsnoka jelentette a vezérkarnak:

„Saját vadászainknak légi harcaik voltak a I—16-os (Rata) gépekkel, éspedig mind a kisebb, mind a nagyobb motorral felszerelt Ratákkal, valamint a I—17-es vadászgépekkel.

A kisebb motoros Raták sebessége nagyobb a mi CR—42-ünknél. Zuhanásban nem gyorsabbak saját gépeinknél. A nagyobb motorral felszerelt I—16-ok gyorsabbak a CR—42-nél. Ki tudták vonni magukat a légi harcokból. És ennél még gyorsabbak az I—17-ek...

Páncélzatuk, mely igen erős volt, tette lehetővé, hogy sokszor 15—20 repgépes kötelékekben alacsonyan támadták csapataink éleit, anélkül, hogy veszteséget szenvedtek volna elhárító tüzünktől.

Robbanó lövedékeikkel, különösen a gépkocsi oszlopokban, érzékeny károkat okoztak. Földi célok ellen aránylag igen pontosan és hatásosan tüzeltek...

Bombázó gépeik fölényes sebességgel rendelkeztek...

3* — 13/5 S

Az orosz repülőerők jóformán ütközet repterekről működtek. Száraz időben a mérhetetlen síkságon naponta változtatták rephelyeiket. Számos bevetésünk ellenére, csak egy esetben sikerült véletlenül egy oltalmazó feladat végrehajtása közben vadászainknak ellenség által megszállt reptérre bukkaniuk...

Repülőerőik mindig a legkényesebb ponton, kellő időben és súllyal tudtak fellépni a földi csapataik támogatására...

Légvédelmük igen jónak minősíthető. A légvédelemben mindig súlyt képeztek. Ha valahol légvédelem volt, ott rendszerint igen erős volt. Általában találataik magasságban jól feküdtek.

A podviszokojei alacsony támadásnál a támadás után vadászaink kivétel nélkül légvédelmi találatokkal tértek vissza.

Csapatlégvédelmükre jellemző, hogy gyalogsági fegyvereik összefogott tüzét minden megjelenő gépünkre megnyitották, és ezáltal is sok találatot értek el gépeinken...

Légvédelmi tűzben, kígyóvonal repüléssel semmit sem lehetett védekezni. 800 méteren alul felderítő gépeink minden alkalommal gyalogsági lövésekkel tértek vissza"[35]...

A 2. magyar hadsereg parancsnoka 1942 október hó 12-én a következőket jelentette a vezérkarnak:

„Akármelyik orosz fegyvert veszem kézbe, az mind egyszerű és törhetetlen. Nem kell műmester hozzá, nem kell a szétszedést és összerakást hónapokig tanítani, és amellett pompásan működik.

Nézzük az önműködő puskát, géppisztolyt, nehézpuskát, aknavetőt, sztálinorgonát [sorozatvetőt — *S. E.*], mind kitűnő hatású, remek fegyver.

A magyar géppisztoly majd 300 pengő, az oroszt meg lehet csinálni egyötödéért. A magyar géppisztoly nehéz, az orosz könnyű...

Külön ki akarom emelni, hogy az automata pisztoly és

fegyver, mint egyéni fegyver, valamint a kis gránátvető volt csapatainknak nagyon kellemetlen"[36]...

Egy másik „titkos" jelentésében pedig ez olvasható:

„Az orosz T—34-el a mi T—38-aink a harcot felvenni nem tudták, ...az ellentámadásból csak 4 darab jött vissza, a többit percek alatt kilőtték.

Csak a PZ. IV. volt az, ami ügyesen vezetve hatásos fegyver volt az orosz harckocsik ellen. Gyenge páncélzata miatt azonban ez is alul maradt...

A mi páncélvadászaink és a T—38 nem korszerűek, zsákmányai lettek az orosz T—34 és KW—II-nek, mert ezek páncélját átütni nem tudták. A nyitott toronyból kigúnyoltak az oroszok bennünket a harmadik urivi csatában...

A T—34-ek percek alatt semmisítették meg az egész páncélalakulatot"[37]...

A Magyar Királyi Honvédvezérkar 4. osztályának egyik értékelésében ez áll:

„Az ellenséges harckocsikkal szemben páncéltörő fegyvereink nem használhatók...

A páncélosok modern típusait szemlélve megállapíthatjuk, hogy az orosz a harckocsi szerkesztésében meglepően rövid idő alatt igen figyelemre méltó színvonalat ért el. Fő érték az erős páncélzat, a kiváló acél. Igen hatóképes a fegyverzetük"[38]...

A Szovjet Hadsereg műszaki kötelékei technikailag kiválóan képzett szakkáderek tömegével, kitűnő berendezésekkel és védelmi létesítményekkel látta el a csapatokat. Egy német fasiszta katonai szakíró, Soldan alezredes a Deutsche Wehr című lap 1941. évi 45. számában ezt a következőképpen értékeli:

„Az állások művészien tervezett és kiépített harckocsiárokkal, mesterien rejtett oldalozó, páncéltörő és géppuska betonerődökkel, sokszoros drótakadályokkal és tá-

bori erődítési elemekkel szinte érintetleneknek látszanak...

Ilyen állást legalább hét nap és hét éjjel kellett volna pergőtűzzel puhítani, és valószínűleg még így sem lehetett volna bevenni, vagy csak hihetetlen véráldozatokkal...

A betört ellenséget, akármilyen erőről is van szó, azonnal ki kell dobni, mert az orosz egy-két órán belül tökéletesen erődít, és azután csak nagy véráldozatok árán vethető ki"[39]...

Ugyancsak ezzel kapcsolatban Jány Gusztáv a következőket jelentette:

„Saját és német bajtársaink véráldozata árán szereztük azt a fontos tapasztalatot, hogy a betört szovjet csapatokkal szemben a lehető leggyorsabban kell fellépni, mielőtt még az elfoglalt területen berendezkedhetne és beáshatná magát, amit tüneményes gyorsasággal végez"[40]...

Az ellenséges jelentések kénytelenek elismerni a Szovjet Hadsereg valamennyi fegyvernemének haditechnikai fölényét, amelyet a háború második legnagyobb meglepetésének tartottak.

A hadsereg parancsnoki karának szervező képessége

A hadsereg parancsnoki karának szervező képessége is döntő hatással van a háború kimenetelére, és így az szintén az állandóan ható tényezők egyike.

A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja arra tanította a Szovjet Hadsereg parancsnokait, hogy a marxista-leninista elméletet elsajátítva magas fokú erkölcsi színvonalat tartsanak fenn csapataiknál, és kiválóan vezessék egységeiket.

A marxizmus-leninizmus eszméin nevelkedett szovjet tábornoki és tisztikar fáradhatatlanul képezte magát a katonai tudományok elsajátítása terén is, és a szovjet

hadművészetet eddig nem ismert magas fokra emelte. A tábornoki és tisztikar a hadseregszervezés és vezetés mesterévé vált. Új harcmódokat és formákat találtak fel, amelyekkel meglepték az ellenséget. Magas fokú politikai, katonai és hadvezetési képzettségük lehetővé tette, hogy a bonyolult harchelyzetekben, a korszerű haditechnika alkalmazásával tönkrezúzzák az ellenséget.

A Szovjet Hadsereg tisztjei és tábornokai a párt tanításainak eredményeképpen új típusú katonai vezetőkké váltak. Olyan hadművészek, akik katonai tudásukat a szabadság és a kommunizmus szent ügyének szolgálatába állítják, ismerik a társadalmi fejlődés törvényeit, mindennapos feladatuknak tekintik a harcosok legmagasabbrendű eszmei; — a kommunista erkölcsre, a mélységes humanitásra, a nemzetköziségre, a hazaszeretetre, a békére törő ellenség gyűlöletére és annak megsemmisítésére való nevelést.

Horthy egyik kedvenc embere, vitéz Vattay Antal vezérőrnagy is, aki később (1944-ben) a „Legfelsőbb Hadúr" katonai irodájának főnöke lett, kénytelen volt megállapítani:

„Az oroszok az 1941-es háborúban teljesen más felkészültséggel harcoltak, mint az első világháborúban. Az alsó vezetésüket kiválónak kell minősíteni. Mi, akik még ismertük őket az első világháborúból, amikor még éppen az alsó vezetés volt nagyon merev és kezdetleges, mert hiányzott belőle minden kezdeményezés, minden leleményesség, ma ennek éppen ellenkezőjét találjuk. Furfangos harceljárás, elszánt védekezés és feszes alsó vezetés volt tapasztalható az egész vonalon. Nem várt kemény ellenfélnek mutatkozott az orosz.

Ezt a tényt sok német tiszt azzal a megjegyzéssel jellemezte, hogy a francia hadjárat séta volt az orosz hadjárathoz képest. A franciák, ha az ellenfél a hátukba került, a kilátástalan harcot felismerve, megadták magu-

kat, az orosz pedig ilyen esetben kezd csak igazán harcolni"[41].

Az 1941 július 3-án kelt „Német tábornok 1. számú helyzetjelentésé"-ben a szovjet hadvezetéssel kapcsolatosan ez áll:

„Az orosz erők általában az egész arcvonal mentén visszavonulóban vannak. A visszavonulás azonban legnagyobbrészt tervszerű visszavétel benyomását kelti, és úgy látszik, hogy az oroszok a Dnyeper vonalában már régebben jól kiépített, állandó erődítéseikbe igyekeznek vissza...

Általában az orosz vezetés eddig meglepően ügyesen dolgozott. Felismerik a helyzeteket, és az adott helyzetnek megfelelően a legjobbnak látszó megoldásokat választják. Nagyszámú, jól vezetett és erőteljes ellenakciók jellemzik a visszavonulási harcokat"[42].

Ugyancsak még 1941-ben, amikor a guruló márka egyik „legjelesebb" bérence, Ráttkay R. Kálmán a Magyarság október 28-i számában már elparentálta a Szovjet Hadsereget: „Azt tudjuk — írta Ráttkay —, hogy egységes szovjet hadvezetésről október 2-a óta, amikor a német és szövetséges haderők döntő támadása megkezdődött, beszélni nem lehet."

Ugyanakkor a vezérkar főnöke „Tapasztalatok a német keleti arcvonal Déli Seregcsoportjánál történt tartózkodás alkalmával" című „titkos" jelentésében ez olvasható:

„Bár a bolseviki katona egészen bámulatra méltó hősies magatartása mind a védelemben — bár ez az erőssége az orosznak mindig megvolt —, mindpedig a támadásban — ez teljesen meglepő jelenség — nagy meglepetés számba ment, de sokkal meglepőbb volt az orosz felső és alsó vezetés kitűnősége.

Az még talán érthetőnek látszik, hogy azt a néhány

felsőbb vezetőt — arcvonal- és hadseregparancsnokokat — a nagy birodalomban ki tudták keresni és szerencsés kézzel választottak, de hogy a hadtest-, hadosztály-, dandár-, ezred- és még alsóbb parancsnokok tömegei is oly kifogástalanul megállták a helyüket, és mondhatni mesteri módon vezették kötelékeiket, az egyenesen bámulatra méltó. A hírek szerint régi vágású, képzett, cári időkből származó tiszt alig-alig maradt a bolsevista hadseregben...

Ennek ellenére az történt, hogy a német akciókra a felső és alsó vezetés területén egyaránt rendszerint a hadászatilag vagy harcászatilag legkifogástalanabb ellenakciók következtek...

Az ellátásban, amelyhez iskolázott és képzett vezérkar kell, nem állottak be az oroszoknál olyan döntő jelentőségű zavarok, amelyeknek a németek szempontjából számottevő kihatása lett volna. Nem hallottam, hogy az oroszoknál beállt benzin- vagy lőszerhiány miatt valahol is a németek különösebb fogást csinálhattak volna. Az élelemről nem beszélek, mert az jórészt a helyszínen található...

Bugyonnij marsall, von Rundstedt vezértábornagy ellenfele a Déli Seregcsoport minden felismert nagyobb szabású tevékenységére oly módon válaszolt, hogy azt bármely hadiakadémián példaként lehetne előadni.

Ha a németek valahol egy-egy csoportot, seregtestet vagy több seregtestet bekerítettek, azok rendszerint nem adták meg magukat, hanem megtaláltak valahol mégis valami kis rést a körülzáró gyűrűben, ami sokszor bámulatos módon sikerült, és ami szintén a jó vezetés érdeme"[43]...

Ugyancsak a vezetéssel kapcsolatban Jány vezérezredes 1943. évi június 21-én kelt „Hadúr"-ának küldött jelentésében kifejti:

„A vezetés alábecsüli az oroszt, azt hiszi, hogy továbbra is csak korlátlan célú [az ő értelmezése szerint nem nagy jelentőségű — *S. E.*] támadásra képes, pedig ősztől kezdve világosan meglátszott már, hogy a háromévi há-

ború [Jány 1939-től, a világháború kitörésétől számítja a három évet — *S. E.*] megtanította a vezetésre, hogy messzi nagy célokat tűzzön maga elé, amelyre anyagilag felkészült és erőforrása nem apad ki.

Az oláh és 6. német hadseregnél, majd az olasz hadseregnél már nem betörés mutatkozott, hanem az áttöréssé vált, mégsem vonták le belőle a végkövetkeztetést, vagy azért, mert azt hitték, elérkezett az orosz teljesítőképessége határához, vagy a kaukázusi erők mentesítése, visszavételének lehetővé tétele végett [a Sztálingrádnál bevetett 6. német hadsereg megmentése végett — *S. E.*] a Novo-Kalitvától északra álló, zömében szövetséges erők [olasz, magyar, román — *S. E.*] feláldozásától sem riadtak vissza...

A német vezetés nagyot hibázott.

a) Prestige okokból nem adja fel Sztálingrádot, sőt beleprésel minden erőt, mit csak ide össze tud vonni, kifosztva az amúgyis gyéren megszállt Don vonalat.

b) Kitart a passzív védelem mellett, mikor már láthatta a december, január első harmadának harcaiból, hogy az orosz mer, és el is éri messzi céljait.

c) Feláldoz mindent [magyarokat, olaszokat, románokat — *S. E.*], hogy német egységeiből annyit mentsen, amennyit lehet, mikor tudja, hogy friss erőt ide hozni nem tud"[44]...

A Szovjet Hadsereg harcosai az ország védelmének rendkívül nehéz időszakában is — abból kiindulva, hogy védelemmel nem lehet az ellenséget megsemmisíteni, csak támadással — fáradhatatlanul képezték magukat. A parancsnoki kar alkalmassá vált a modern háború bonyolult jellege mellett is — egyidőben szárazföldön, vízen és levegőben —, állandóan változó helyzetekben olyan elhatározásokat hozni, amelyek katasztrofálisan érték az ellenséget. A vezetés idejében felismerte a kínálkozó helyzeteket, és azokat villámgyors akciókkal aknázta ki.

A királyi vezérkar ezt így értékeli:

„Meglepő és állandóan változó helyzetekben feszes és mozgékony vezetés.

A legutóbbi [1942 decemberi — *S. E.*] támadásukat megelőzően az ellenség rohamosztagokkal — ezred erőig terjedő erőkkel —, részletvállalkozásokkal nemcsak a puha helyeket kereste ki, hanem szívós akaraterővel, fokozatosan birtokba vette a fő ellenállási öv neki majd szükséges szakaszait is. Más szóval apránként tördelte ki a fő ellenállási övből azokat a fogakat, amelyek a bekövetkező harckocsi-támadás végrehajtásánál neki kellemetlenek lehettek volna. Ezzel a napokon át tartó eljárással a megtámadott arcvonalrész védőit állandó készenlétre és elhárító tűzre kényszerítette, és rendkívül nagy, alig pótolható lőszerfogyasztást idézett elő.

A folytonos ellenlökésekkel és ellentámadásokkal felemésztette, illetve lekötötte a túlkorán intézendő és előre nem látó parancsnokok, vezetők tartalékait.

Mire a valóságos harckocsi-támadások megindultak, a megtámadott arcvonalrészeken már lőszerhiány volt, és a tartalékokból már majdnem semmi sem állt rendelkezésre.

A páncélos dandárokat messzemenő hadászati céllal vetették be. A betörés után a páncélosok és lovasság ügyes együttműködése..."[45]. [Az irat befejezetlen — *S. E.*]

A szovjet katonai sikerek titka nem egyes tényezők, hanem az egymással kölcsönhatásban álló összes tényezők szoros és harmónikus együttműködésében rejlik.

Például a szovjet vezetés akkor is nagy gondot fordított a tüzérség fejlesztésére, amikor másutt elhanyagolták azt, és leértékelték a tüzérség jelentőségét. A szovjet katonai vezetés nagy súlyt helyezett a harcfelderítő szolgálatra is. A fasiszta vezérkar ezt így értékeli:

„Az oroszok harcfelderítése igen erős és ügyesen vezetett. Támadásaikat legtöbbször védőállásaink szinte bá-

mulatos biztonsággal megállapított gyenge részei ellen indítják"[46].

Az anyagi ellátás megszervezése is kiváló volt a Szovjetunió Fegyveres Erőinél, úgy hogy a vezetés ebből a szempontból is olyan hadműveletek között választhatott mindig, amelyek hadászati és harcászati szempontból a legelőnyösebbeknek ígérkeztek.

* *
*

Az imperialista rablóhadászat számításon kívül hagyta a leigázott területek szovjet lakosságának társadalmi rendszere iránti törhetetlen hűségét és mélységes gyűlöletét a hódító fasiszta rablókkal szemben. A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja viszont helyesen ismerte fel, hogy a partizánmozgalom a gépesített háború korszakában sem idejétmúlt, hanem soha nem ismert méretekben bontakozhat ki.

Természetes, hogy a partizánharc csak ott jöhet létre olyan tömegméretekben, mint ahogy az a Szovjetunióban a Nagy Honvédő Háború során kifejlődött, ahol a lakosság megérti a háború igazságos jellegét, és amellett rendíthetetlen híve a fennálló társadalmi rendnek. A párt hívó szavára a fasiszta csapatok által megszállt területek lakossága tömegesen jelentkezett partizánnak. A fasiszta megszállókat rendkívül meglepte a szovjet partizánmozgalom, annak gyors kifejlődése, szívóssága, hősiessége.

„Újdonság volt számunkra ez a mozgalom — állapítja meg a vezérkar 4. osztálya —, a békés és passzív természetűnek, jóindulatúnak és mélyen vallásosnak ismert orosz néptömegek részéről; meglepő volt a fanatizmus, a haláltmegvetés és szívósság, amellyel eme harcmód keretén belül az orosz népnél találkoztunk, és megdöbbentett bennünket az az óriási méret, melyben az oroszok ezt az eljárást alkalmazzák"[47]...

A német fasisztákhoz hasonlóan a horthysta vezérkar is barbár „különleges rendszabály"-okat léptettek életbe, mint például a Magyar Királyi Honvédvezérkar 4. osztályának 1942-ben kiadott rendeletében:

„A partizánmozgalom leverését kövesse nyomon a legkönyörtelenebb megtorlás. Elnézésnek nincs helye!

A kérlelhetetlen szigor el fogja venni mindenkinek a kedvét attól, hogy a partizánok közé álljon, vagy támogassa őket...

A foglyul ejtett partizánokat — esetleges kihallgatásuk után — a helyszínen fel kell koncolni, vagy elrettentő példaként a közelfekvő helységekben nyilvánosan kötél által ki kell végezni!

Hasonlóképpen kell eljárnunk a leleplezett és kezeinkbe került partizán segítőkkel is... Fontos, hogy a megtorlásról a lakosság minél szélesebb rétegei tudomást szerezzenek!"[48]

Az emberiség történelmében példátlanul álló kegyetlen terror azonban ellenkező hatást váltott ki a hős szovjet népből, mint ahogy azt a fasiszták várták.

A szovjet társadalmi rend mélységes szeretete, a szocialista haza iránti rendíthetetlen hűség, az emberi haladás ügye a szovjet emberek millióit mozgósította a veszett ellenség ellen, a megszállt területeknek a fronttól távolabb eső részében is.

A Horthy-vezérkar 4. osztályának előbb idézett rendelete megállapítja:

„A partizánmozgalom népmozgalomként lép fel arcvonalunk mögött, de nem csupán közvetlenül a hadműveletekben résztvevő csapatok hátában, hanem több száz kilométernyire mögöttük, a hadtápterületeken is"[49].

„A különítmények létszámára vonatkozólag igen nehéz pontos adatokkal szolgálni, mert különböző kisebb-nagyobb partizáncsoportok összeverődhetnek, és a lakosság beszervezésével számottevő erejű, több ezer főből álló

bandákat is képezhetnek. Így Gluhovtól északra 1942 március havában 6—7000 partizán verődött össze"[50].

A Szovjet hazafiak hihetetlenül mostoha viszonyok és állandó életveszedelem közepette menetközben váltak mesterévé a partizán harcmódnak.

Ezzel kapcsolatban a vezérkar 1942 február 11-én az alábbiakat írja:

„Partizántevékenységük igen alaposan volt megszervezve, ezek rövidhullámú rádiókészülékekkel jelentették megfigyeléseiket a küzdő orosz csapatoknak, amivel igen érzékeny tüzérségi tűzcsapásokat vagy repülő támadásokat váltottak ki"[51].

A Magyar Királyi Honvédvezérkar 4. osztálya a következő észrevételeket teszi:

„A partizánok igen fejlett hírszerző, híradó és összekötő szolgálata rendkívül gyorsan és kiválóan működött.

Az arcvonal eseményeiről megállapíthatóan gyakran előbb szereznek tudomást, mint a megszállt területek biztosító csapatai, de utóbbiak legcsekélyebb megmozdulása sem marad titokban előttük...

A partizánok harceljárásának alapja a lesből való gyors és váratlan rajtaütés, amelyet kiváló hírszolgálatuk, rugalmas vezetésük és nagy mozgékonyságuk révén valósítanak meg.

Párhuzamos útvonalakon menetelő oszlopokat éjjel gyakran harcbakevernek egymással, úgy hogy az oszlopok közötti terepről egyszerre mindkét oszlopon tűzzel rajtaütnek, mindegyikben azt a hitet keltve, mintha velük párhuzamosan menetelő ellenséggel állnának szemben"[52]...

„A partizánmozgalom — állapítják meg — a Szovjet vezetőinek abban az elgondolásában gyökeredzik... hogy annak mesteri tökéletességre fejlesztett alkalmazásával gátolják meg a hadsereg hadműveleteit, tervszerűen kifárasszák ellenfelüket, végeredményben pedig megvédjék országukat"[53].

„A fiatalabb kommunista nevelésű női generáció a mozgalom megátalkodott és semmitől vissza nem riadó segítő rétege"[54].

A szovjet partizánmozgalom hatalmas méretei a szabadságért küzdő népek legyőzhetetlenségének klasszikus példáját mutatja, és konkrét megnyilvánulása annak a marxista tételnek, hogy a hősiesség tömegméretekben csak az igazságos háborút viselő népnél keletkezhet, és az áldozatkészségnek olyan magas foka, melyet ez a mozgalom megkövetel, csak olyan társadalomban alakulhat ki, amely rendíthetetlenül hisz ügyének igazságában, és tántoríthatatlan híve politikai-gazdasági rendszerének.

A fasiszta orvtámadókat mélységesen gyűlölő szovjet nép — nemzetiségre, korra és nemre való tekintet nélkül — egységesen fogott fegyvert hazája védelmére. Ennek során a szovjet haza asszonyai és lányai is — valóban „semmitől vissza nem riadva" — példátlan hősiességgel harcoltak mint partizánok is, és hervadhatatlan érdemeket szereztek a haza, az emberi jogok, a haladás megvédésében.

* *
*

Az ellenség akarva nem akarva kénytelen volt titkos jelentéseiben elismerni a Szovjetunió fölényét minden téren — így a Szovjet Hadseregét is.

Az új háborús gyújtogatók nem akarnak tanulni a véres történelmi leckéből. Agresszív politikájukat, Hitlerékhez hasonlóan, szintén a védekezés politikájának próbálják feltüntetni. Nagyarányú szovjetellenes propagandával és a háborús hisztéria világméretű előidézésével az atomháború kirobbantására törekszenek.

Világos, hogy egy újabb háború kitörése esetén az imperialista hadseregekre — így egy új Wehrmachtra — sem vár nagyobb siker az azóta még erősebbé vált Szov-

jet Hadsereggel szemben. Éppen ezért ajánlatos lenne számukra, ha alaposan tanulmányoznák elődeiknek a Szovjetunióról és a Szovjet Hadseregről szóló titkos jelentéseit, és levonnák ezekből a megfelelő következtetéseket.

A Nagy Honvédő Háború győzelmes befejezésével a Szovjetunió végérvényesen bebizonyította a szocialista társadalmi rend magasabbrendűségét és legyőzhetetlenségét, valamint azt, hogy aki a haladás útját állja, annak törvényszerűen el kell buknia.

AZ IDÉZETT DOKUMENTUMOK JEGYZÉKE

[1] Hadtörténelmi Intézet Levéltára (a továbbiakban: Ht. I. Lt.), a 2. világháború vezérkari anyaga (a továbbiakban: 2. vh. vk. ag.) 162. sz. csomó 5351. sz. 15.577./elnökség (a továbbiakban: eln.) 1941.

[2] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 4181. sz. 10.645./eln. 2. vezérkari főnökség (a továbbiakban: vkf.) — 1941.

[3] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5563/a 5563/b sz. 17.434./eln. vkf. — 1941.

[4] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5563. sz. 18.315./eln. 2. vkf. — 1941.

[5] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5564. sz. 6.873./eln. 1. vkf. — 1941.

[6] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5568/a sz. 25.459./eln. vkf. — 1941.

[7] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5564/a sz.

[8] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5568/a sz. 25.459./1941.

[9] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5572/a sz. 373/Kárpát-csoport, I/a — 1941. VII. 3.

[10] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 174. csomó külön megjelölés nélkül. 1.601. sz.

[11] Magyarul megjelent: Ht. I. Lt. Hadtudományi Könyvtára vezérkari „Lapszemle" 1942. I., II. 1. sz. 37., 38. old. (A továbbiakban: Htud. Könyvt. VK.)

[12] Ht. I. Htud. Könyvt. „A folyó háború tapasztalatainak ismertetése." 15. sz. (külön megjelölés nélkül) 58.800./15. sz.

[13] Magyarul megjelent: Ht. I. Htud. Könyvt. VK. „Lapszemle" 1943. VI. 3. sz.

[14] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5551/a sz.

[15] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5551/b sz.

[16] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5551/c sz.

[17] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5552/a sz. 2.048./u. 1. vkf.

[18] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5552/b sz. 1. old.

[19] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5552/c sz. 1. old.
[20] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5553/a sz. 2.522. sz.
[21] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. csomó 5553/a sz.
[22] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 167. csomó 1/a sz. 1. old.
[23] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 200. csomó 1. sz. 83.619. sz.
[24] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 169. csomó 5202. sz. 18., 19. old. 5.202./eln. 1. vkf. — 1942.
[25] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 169. csomó 5202/a 1. sz. mell. 4—5. old. 2.321./2. hadsereg (a továbbiakban: hds.) I. a — 1942. 24. sz.
[26] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 168. csomó 4621. sz. 4621./eln. 1. vkf.
[27] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 171. csomó 5637. sz. 22.922. sz.
[28] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 171. csomó 5637. sz. 1., 3., 4. old.
[29] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 171. csomó 5637. sz. 1., 3., 4. old.
[30] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 169. csomó 5202/b. sz. 294./2. hds. I. a. — 1943. I. 24. sz.
[31] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 169. csomó 5202/a sz. 1. old. 1.061./eln. 2. hds. 1943.
[32] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 169. csomó 5202/c.
[33] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 183. csomó 6452. sz.
[34] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 168. csomó 4855. sz. 53.785. sz.
[35] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 166. csomó 4338. sz. 50.378. — 1942.
[36] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 169. csomó 5202./a 1. sz. mell. 5. old. 2.321./a 2. hds. I. h—1942. X. 24.
[37] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 169. csomó 5202./a sz. 5. old. 1.061./eln. 2. hds. — 1943.
[38] Ht. I. Htud. Könyvt. „A folyó háború tapasztalatainak ismertetése." 21. old. 52.300./eln. 4. vkf. — 1943.
[39] Magyarul megjelent: Ht. I. Htud. Könyvt. VK. „Lapszemle" 1942. 1. sz. 26. old.
[40] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 169. csomó 5202. sz. 14. sz. mell. 1. old. 2.478./2. hds. I. a—1942. IX. 6.
[41] Ht. I. Htud. Könyvt. ag. „M. Kat. Szemle". 1942. III. sz. 32—33. old.
[42] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. sz. csomó 5572/a sz. 373/Kárpát-csoport, I/a.
[43] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 162. sz. csomó 5564/b sz. 5.873./eln. 1. vkf. — 1941.
[44] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 169. sz. csomó 5202/a sz. 8., 13. old. 1.061./eln. 2. hds. — 1943.
[45] Ht. I. Htud. Könyvt. „A folyó háború tapasztalatainak ismertetése." 18. sz. 20—21. old. 52.300/18. eln. vkf. — 1943.

[46] Ht. I. Htud. Könyvt. „A folyó háború tapasztalatainak ismertetése." 18. sz. 20—21. old. 52.300/18. — 1943. 21. sz.
[47] Ht. I. Htud. Könyvt. „A folyó háború tapasztalatainak ismertetése." 10. sz. 5. old. 48.800/10. — 1942.
[48] Ht. I. Htud. Könyvt. HVK. 4. old. — 10. sz. 30. old. 58.800/10. — 1942.
[49] Ht. I. Htud. Könyvt. HVK. 4. old. — 10. sz. 6. old.
[50] Ht. I. Htud. Könyvt. HVK. 4. old. 10. sz. 16. old.
[51] Ht. I. Lt. 2. vh. vk. ag. 166. csomó 4338. sz. B. rész 4. old. 4.338. sz.
[52] Ht. I. Htud. Könyvt. HVK. 10. sz. 24. old. 58.800/10. — 1942.
[53] Ht. I. Htud. Könyvt. HVK. 10. sz. 5., 6. old. 58.800/10. — 1942.
[54] Ht. I. Htud. Könyvt. HVK. 10. sz. 15. old.

2.- Ft.

A SZOVJET HADSEREG
A HORTHY-VEZÉRKAR TITKOS JELENTÉSEIBEN
1941–1943

SZIKRA